

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Kariny Błażejczak
pt. „Funkcjonariusze Straży Granicznej. Kulturowe determinanty
awansu służbowego. Studium socjologiczne”, ss. 478.**

Oświadczenie: Recenzent oświadcza, że nie posiada żadnych interesów w odniesieniu do recenzowanej pracy doktorskiej, a tematyka tego projektu mieści się w głównym nurcie jego zainteresowań naukowo-badawczych i dydaktycznych.

Przyjęta do recenzji praca doktorska Pani magister Kariny Błażejczak pt. „Funkcjonariusze Straży Granicznej. Kulturowe determinanty awansu służbowego. Studium socjologiczne” napisana została pod kierunkiem promotora zasadniczego Pana prof. dra hab. Jana Maciejewskiego i promotora pomocniczego Pana dra Roberta Freia w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Recenzowana rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny. Warto dodać, że Doktorantka podjęła się rozwiązania niezwykle ważnego i złożonego problemu.

Recenzowana rozprawa jest opracowaniem, które w mojej opinii należy ocenić zdecydowanie pozytywnie. Tym samym jest to bardzo wartościowe i cenne merytorycznie opracowanie o wielu walorach naukowo-poznawczych.

1. Znaczenie podjętego tematu pracy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji praca doktorska mgr Kariny Błażejczak jest godna uwagi, z co najmniej kilku powodów. Po pierwsze to właśnie socjologowie wrocławscy, jako pierwsi w Polsce podjęli się badań nad grupami dyspozycyjno-mundurowymi (prof. Zdzisław Zagórski, prof. Jan Maciejewski, czy prof. Zdzisław Morawski), co przyczyniło się do ukształtowania nowej orientacji badawczej, tworząc jednocześnie *wrocławską szkołę socjologii grup dyspozycyjnych*. Dodać należy, że zarówno perspektywa teoretyczna, jak i empiryczna socjologii grup dyspozycyjnych odpowiada na wiele pytań odnoszących się do rzeczywistej praktyki społecznej.

Po drugie podejmowana problematyka jest istotna z punktu widzenia kulturowych determinantów awansu służbowego funkcjonariuszy Straży Granicznej. W dostępnej literaturze przedmiotu trudno znaleźć szersze informacje dotyczące wzoru kulturowego funkcjonariuszy Straży Granicznej w kontekście ich awansu zawodowego.

Po trzecie brak jest kompleksowych badań socjologicznych dotyczących, tak specyficznej grupy pracowniczej, jaką są funkcjonariusze Straży Granicznej szczególnie w kontekście kulturowych determinantów awansu służbowego.

Po czwarte analizując dostępne piśmiennictwo naukowe, które podejmuje zagadnienia z zakresu działania i funkcjonowania grup dyspozycyjnych, zauważyć można, iż główna uwaga autorów piszących o Straży Granicznej skupiona jest na niej jako na instytucji i jej zadaniach. Jest ona traktowana jako jednostka, mimo że w istocie jest zbiorowością składającą się z funkcjonariuszy. Bowiem, to ludzie tworzą tę formację, a są zupełnie pomijani, jak gdyby lekceważeni, a w każdym razie traktowani przedmiotowo. Przecież tworzą oni pewną społeczność, która jest ciekawym obiektem badawczym.

Dlatego słusznie podejmując problematykę funkcjonariuszy Straży Granicznej i uwarunkowań ich specyficznej służby, Pani mgr Karina Błażejczak zwróciła szczególną uwagę na kwestie awansowe. Stanowią one bowiem nierozdzielalną część owej służby w silnie zhierarchizowanym środowisku. Jest to istotny czynnik tworzący strukturę Straży Granicznej, a więc mający wpływ na jej funkcjonowanie, a co za tym idzie na system bezpieczeństwa państwa.

Recenzowana praca jest ambitną próbą nie tylko systematyzacji istniejącego materiału poświęconego Straży Granicznej i kulturowym determinantom awansu służbowego, ale jest też próbą rozszerzenia istniejącego paradygmatu funkcjonowania grup dyspozycyjnych i otwarcia go o badania z zakresu innych dyscyplin naukowych.

Pani mgr Karina Błażejczak nie tylko swobodnie porusza się w ramach pola badawczego po różnego typu dyskursach nie poddając się presji i autorytetowi żadnego z nich. Odmienne próbuje znaleźć cechy wspólne i przełożyć na jakościowe dyskursy, co jej się w większości przypadków udaje.

Niekwestionowanym walorem pracy jest jej wymiar osobowy i służbowy. Konkludując stwierdzam, że w świetle zaprezentowanych do tej pory okoliczności i argumentów uznać należy, że temat oraz cel dysertacji, a także podjęte w niej problemy badawcze mieszczą się w dyscyplinie nauki socjologiczne, szczególnie w obszarze socjologii grup dyspozycyjnych.

2. Ocena metodologiczna

W ocenie każdej pracy kwalifikacyjnej, w tym pracy doktorskiej, najważniejsze wydają się być kwestie metodologiczne (odnoszące się do ogólnej metodologii nauk) oraz metodyczne (odnoszące się do przyjętej metodyki badawczej). To one świadczą o warsztacie badawczym każdego doktoranta, determinując jednocześnie, czy dana praca może być uznana za pracę naukową, stąd ocena tych kwestii w każdej recenzji powinna być pogłębiona.

Rozprawa doktorska przygotowana przez Panią mgr Karinę Błażejczak jest dobrze skonstruowana pod względem metodologicznym. Przede wszystkim Doktorantka przekonująco odniosła się do potrzeby podjęcia badań w przedstawionej tematyce. Bazując na zebranej literaturze metodologicznej, precyzuje określone reguły i procedury naukowe do których odwołują się badania. Ich efektem jest właściwie sformułowany przedmiot badań skierowany na deskryptywne ujęcie kulturowych determinantów awansu służbowego wśród funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Dotychczasowe rozważania metodologiczne dały też podstawę do określenia głównego celu badań jakim jest eksploracja tematyki kulturowych determinantów służby, a szczególnie postrzegania awansu w Straży Granicznej jako za coś bardzo ważnego.

Pozytywnie należy wypowiedzieć się o sformułowaniu problemów badawczych (jeden główny i cztery szczegółowe) oraz hipotez (jedna główna i trzy szczegółowe). Stwierdzić można, że są one jasno określone i związane z aktualnymi oraz ważnymi problemami dotyczącymi komponentów wzoru kulturowego funkcjonariuszy Straży Granicznej i ich oczekiwań w zakresie awansu służbowego.

W dalszej części Autorka dysertacji określiła zmienne zależne i niezależne, które mają wpływ na potwierdzenie lub odrzucenie hipotez. Sformułowała też wskaźniki jako pewną właściwość, która mówi nam, iż badane zjawisko miało miejsce. Należy wspomnieć też o wykorzystaniu zmiennych wzoru kulturowego funkcjonariuszy Straży Granicznej zaproponowanych przez Talcotta Parsonsa.

Dobór metod badawczych należy uznać za trafny, adekwatny do tematyki pracy, problemów badawczych i hipotez. W celu rozwiązania głównego problemu badawczego Doktorantka zastosowała triangulację metod. Posłużyła się metodą ilościową oraz komplementarnymi dla niej metodami jakościowymi, takimi jak obserwacja uczestnicząca, krytyczna analiza dokumentów oraz analiza swobodnych wypowiedzi w pytaniach otwartych. Ponadto uzupełniła badania ilościowe o analizę jakościową: analizę krytyczną dokumentów jawnych i aktów prawnych, analizę wypowiedzi otwartych i analizę poczynionej obserwacji

uczestniczącej ukrytej. Narzędziem badawczym zastosowanym w badaniu ilościowym był kwestionariusz ankiety zawierający pytania metryczkowe oraz pytania dotyczące postawionych problemów badawczych.

Prawidłowo należy ocenić wartość doboru respondentów, tym bardziej, że Doktorantka postanowiła dodatkowo przeprowadzić badania pilotażowe, które umożliwiły sprawdzenie poprawności doboru badanych osób, przyjętych zmiennych i wykorzystanych narzędzi badawczych.

Ankieta została przeprowadzona wśród funkcjonariuszy Straży Granicznej realizujących różne zadania, wywodzących się ze wszystkich jednostek organizacyjnych badanej grupy dyspozycyjnej. Uzyskała odpowiedzi od 411 funkcjonariuszy, co stanowi 2,8% badanej populacji. Do analizy ilościowej użyła programu IBM SPSS Statistics (Statistical Package for the Social Sciences) nr wersji 29.

Pani mgr Karina Błażejczak słusznie zdecydowała się na celowy dobór próby – ze względu na staż służby respondentów kierując jednocześnie ankietę do funkcjonariuszy obu płci. Zaznaczyła też, że planowała dobrać reprezentatywną próbę, jednak brak zgód na badania komendantów wschodnich oddziałów i Komendy Głównej Straży Granicznej uniemożliwił ten zamysł. Stwierdzić należy, że próba jest zbliżona do reprezentatywnej pod względem liczebności, bowiem zebrała 411 ankiet, podczas gdy dla reprezentatywności próby wystarczyłoby 374.

Podsumowując ten aspekt oceny pracy należy stwierdzić, że wiedza i umiejętności metodologiczne Doktorantki są na dobrym poziomie, tym bardziej, że w toku całej pracy umiejętnie dowodzi swych racji dokumentując je uzyskanymi wynikami i prowadzonymi analizami.

3. Struktura pracy

Dokładna lektura rozprawy doktorskiej upoważnia mnie do stwierdzenia, że posiada ona wymaganą i logiczną strukturę. Kolejność poszczególnych rozdziałów opracowana jest na zasadzie ciągu wynikania (od ogółu do szczegółu). Treści są właściwie podzielone na rozdziały i podrozdziały, a zasadność ich podziału wynika z sformułowanych problemów badawczych i przyjętych hipotez.

Praca oparta jest na dogłębnej znajomości literatury oraz problemów metodologicznych, w szczególności w obszarze socjologii grup dyspozycyjnych. Język pracy

jest precyzyjny i nie utrudniający percepcję. Zdarzają się bardzo nieliczne literówki, które nie mają wpływu na wartość strukturalną i merytoryczną dysertacji.

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów (metodologicznego, empirycznego, teoretycznych), zakończenia oraz bibliografii.

Wstęp zawiera wprowadzenie w problematykę pracy, w którym Doktorantka właściwie łączy i uzasadnia związek potrzeby podjęcia badań. Znaczące miejsce zajmuje tu obszar konwencji epistemologicznej.

Pierwszy rozdział zawiera rozważania teoretyczne na temat kultury. Jest próbą wypracowania definicji kultury na potrzeby rozprawy. Koncepcja kultury została zaprezentowana w naukach socjologicznych poprzez spojrzenie przez jej pryzmat na organizację, instytucję, instytucję totalną, a także grupę społeczną. Na końcu rozdziału zaproponowano autorską platformę teoretyczną w postaci charakterystyki kultury organizacyjnej, socjologicznego spojrzenia na instytucje. Zarówno jedna, jak i druga część jest dość istotna, bowiem w teoretycznym osadzeniu badań własnych niezbędne są normy społeczne i systemy wartości stymulujące funkcjonariuszy Straży Granicznej, właściwy klimat organizacyjny, sposób zarządzania, podzielane znaczenia i symbole, schematy poznawcze, wymogi zachowania itp. Warto jeszcze nadmienić, że silna kultura organizacyjna buduje poczucie przynależności i wzmacnia identyfikację funkcjonariuszy z formacją, co z kolei zwiększa poziom ich zaangażowania.

W rozdziale drugim Autorka dokonała przeglądu literatury socjologicznej i innych nauk społecznych oraz aktów normatywnych dotyczących Straży Granicznej. W rozdziale tym znajduje się również geneza omawianej grupy dyspozycyjnej, jej charakterystyka oraz opis formalnych determinantów awansu. Z dużym znanstwem Doktorantka dokonuje opisu rekrutacji do Straży Granicznej, a także problematyki dotyczącej szkolenia i doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy. Wartość tego rozdziału oceniam bardzo wysoko.

Następny rozdział zawiera dyrektywy metodologiczne, opis konceptualizacji i operacjonalizacji problematyki badawczej, a także schemat postępowania metodologicznego. Stwierdzić należy, że zastosowana metodologia badań jest odpowiednia do celów i zakresu badań, jest logiczna i spójna oraz przedstawiona w sposób jasny i zrozumiały.

Kolejny – czwarty rozdział stanowi część empiryczną dysertacji. Jest to najważniejszy rozdział pracy, to w nim Autorka przedstawiła kulturowe determinanty awansu w Straży Granicznej. Analiza przeprowadzonych badań prowadzi do wniosków, które są przedstawione w kilku podrozdziałach. Pierwszy podrozdział części empirycznej zawiera charakterystykę

populacji i próby badawczej w tym opis wzoru kulturowego badanych funkcjonariuszy Straży Granicznej. Kolejny opisuje system oczekiwań normatywnych Straży Granicznej wobec jej funkcjonariuszy. Następny podrozdział (trzeci) jest analizą wzoru kulturowego realizowanego w służbie. Czwarty podrozdział części empirycznej omawia wyniki badań ilościowych i jakościowych dotyczących determinantów awansu w opinii respondentów. Piąty podrozdział charakteryzuje respondentów na stanowiskach kierowniczych. Natomiast szósty dotyczy determinantów awansu ujawnionych metodami ilościowymi i jakościowymi w badanej populacji. Doktorantka pokazała i dystans i samodzielność, a więc dojrzałość intelektualną niezbędną do zdecydowanego przedstawienia swojego stanowiska. Jest ono widoczne i przy rekonstrukcji teorii jak i zastosowaniu narzędzi badawczych, aż do materiału empirycznego. Należy dodać, że Pani mgr Karolina Błażejczak prawidłowo zebrała dane, opisała i je przedstawiła. Analiza danych nie budzi większych zastrzeżeń, są one odpowiednie do celów i zakresu badań, wyniki są właściwie interpretowane, a wnioski prawidłowe.

Dysertację zamyka podsumowanie wyników badań oraz ostatni rozdział, w którym zawarte są odpowiedzi na pytania badawcze, weryfikacja hipotez, wnioski końcowe oraz rekomendacje. Podkreślić należy poprawność przedstawienia wniosków, są one odpowiednie i odnoszą się do celów i zakresu badań, są przedstawione w sposób jasny i zrozumiały.

Dopełnieniem rozprawy jest aneks zawierający załączniki uzupełniające poczynione rozważania i warsztat badawczy: baza danych w formie tabeli, kwestionariusz ankiety, dzienniczek obserwacji, niepublikowany artykuł naukowy, na który powołuję się Doktorantka w tekście dysertacji.

Bibliografia stanowi zestaw literatury i jest podzielona na cztery zasadnicze części: pozycje książkowe (79), rozdziały w opracowaniach zwartych (16), akty normatywne i dokumenty wewnętrzne (33) oraz źródła internetowe (7).

Warto również wspomnieć o istnieniu w pracy wizerunkowych obrazów dostarczających informacje badawcze. Są to wykresy (20), rysunki (3) i tabele (66), które są dobrze opracowane zarówno pod względem technicznym i redakcyjnym oraz właściwie oddają prowadzone analizy i formułowane wnioski.

Praca doktorska pod względem edytorskim nie budzi zastrzeżeń, napisana jest poprawnym językiem naukowym i bogato obudowana przypisami w zdecydowanej większości w sposób zgodny z przyjętą praktyką w piśmiennictwie polskim.

Podsumowując należy stwierdzić, że praca prezentuje wysokie walory

epistemologiczne i stanowi logicznie ułożoną oraz spójną całość. Jest dobrze złożona i robi pozytywne wrażenie estetyczne.

4. Ocena merytoryczna

Przedstawiona do recenzji dysertacja stanowi ciekawą i ważną analizę wskazanych problemów, dowodzi rzetelnej wiedzy oraz znajomości zarówno metod, jak i zasad prowadzenia własnych badań naukowych.

Praca jest dziełem przemyślanym oraz zawiera istotny wkład do stanu wiedzy nauk socjologicznych w obszarze grup dyspozycyjnych. Jest ona opracowana zgodnie z wymaganiami formalnymi, czytelna, zrozumiała i estetyczna.

Nie ulega wątpliwości, że Autorka porusza się w obszarach różnych dyscyplin naukowych: nauk socjologicznych ze szczególnym nachyleniem do obszaru grup dyspozycyjnych, nauk o bezpieczeństwie, czy też nauk o polityce i administracji.

Oceniając wartość merytoryczną pracy, recenzent uwzględnił zalecenia art. 187 ust. 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*:

1) znajomość przez Doktorantkę ogólnej wiedzy teoretycznej rozprawy doktorskiej i jej naukowość w dyscyplinie nauk socjologicznych;

2) umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej (erudycyjność i obiektywizm naukowy Kandydatki);

3) oryginalność rozwiązania problemu naukowego (istotność założeń metodologicznych, nowe walory poznawcze i pola badawcze).

Co do pierwszego kryterium uważam, że Pani mgr Karina Błażejczak bardzo dobrze orientuje się w problematyce, której poświęciła rozprawę, zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Dowodem na to są dwa pierwsze rozdziały rozprawy, które oceniam wysoko. Nie bez znaczenia jest fakt, że Doktorantka jest też funkcjonariuszem Straży Granicznej.

Mamy tu do czynienia z rzetelnym i wystarczająco cennym dowodzeniem naukowym zarówno w obszarze zebranej teorii, jak i uzyskanych wyników badań.

Autorka dobrze uchwyciła zależności i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami dysertacji (teoria, praktyka, badania). Dbą o jasność wywodów, co odzwierciedla dość dobry stopień znajomości podjętej problematyki, a także sposób jej rozumienia.

Pod względem formalnym rozprawa została opracowana poprawnie, jej struktura odpowiada przyjętym zasadom, a treść poszczególnych rozdziałów rozmieszczona jest zgodnie z postawionymi celami.

Na korzyść Autorki przemawia bogactwo podjętych wątków i prawidłowych ocen dotyczących znaczenia kulturowych determinantów awansu służbowego funkcjonariuszy Straży Granicznej.

W dalszej części recenzent odniósł się do drugiego kryterium, a więc umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, w tym erudycyjności Doktorantki, czyli oceny wiedzy w zakresie problemów badawczych, znajomości poglądów i tez uznawanych za dostatecznie udowodnione w pozycjach literatury z badanego obszaru.

Należy stwierdzić, że zastosowana metodologia badań jest prawidłowa i odpowiednia do celów i zakresu badań, a przy tym logiczna oraz spójna. Jest przedstawiona w sposób jasny oraz zrozumiały. Co miało niewątpliwie wpływ na jakość uzyskanych wyników badań, ich umiejętne zebranie i opisanie. Wartość naukowa i praktyczna uzyskanych wyników badań jest znacząca. Może przyczynić się do wzrostu sposobów postrzegania awansu przez funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz czynników determinujących to postrzeganie. Kluczowym jest tutaj spojrzenie na funkcjonariuszy jako na osoby, jako nośniki kultury, a więc wzory które zinternalizowali w procesie socjalizacji: pierwotnej – w swoich rodzinach oraz wtórnej – w kulturze organizacyjnej grupy dyspozycyjnej. Wartością dodaną może okazać się odkrycie ukrytych wzorów kulturowych, które istnieją i bardzo silnie oddziałują na badaną społeczność.

Mocno stroną Doktorantki są prawidłowo opracowane założenia metodologiczne, narzędzia badawcze zapewniające szerokoprofilowość badań oraz ich jakość. Dodać należy, iż badania są dobrze zaplanowane, prowadzone w oparciu o głęboką wiedzę, intuicję i zdolności organizacyjno-metodologiczne.

Przy tej okazji pojawia się z mojej strony pewna ważna wskazówka. Sam fakt przeprowadzenia badania naukowego, nie musi oznaczać, że ich wyniki są wiarygodne lub że interpretacja ich znaczenia jest wystarczająco trafna. Odwołanie się do badań naukowych, jak do dowolnych innych, musi być dokonywane odpowiednio ostrożnie. Na niektóre pytania, zwłaszcza te, które dotyczą ludzkich zachowań, można odpowiedzieć tylko wstępnie, nawet dysponując najlepszymi danymi. Warto też pamiętać żeby dokonywać odniesień własnych wyników badań do innych realizowanych na podobny temat oraz wiązać je z literaturą naukową.

Podczas oceny umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej jest ocena obiektywizmu naukowego, czyli wola poznania problematyki zgodnej z prawdą, a zrezygnowanie z własnej mylnej koncepcji. Sprawdzianem obiektywizmu Doktorantki stało

się właściwe udowodnienie hipotez oraz ustalenie jak zmieniła się eksploracja tematyki kulturowych determinantów służby, a szczególnie postrzegania awansu w Straży Granicznej przez jej funkcjonariuszy.

Trzecie kryterium dotyczyło oryginalności rozwiązania problemu naukowego. Komentując oryginalność rozprawy doktorskiej można ją odnieść do oryginalnie - co należy podkreślić - sformułowanych problemów badawczych, opracowanej procedury badań, a także szczegółowej analizy porównawczo - statystycznej.

Szkoda, że Autorka w toku prowadzonych badań nie do końca precyzyjnie wskazała na nowe obszary, które mogą być podstawą badań w przyszłym rozwoju naukowym. W szczególności dotyczy to kulturowych determinantów awansu służbowego funkcjonariuszy Straży Granicznej.

W strumieniu prezentacji swej rozprawy, Doktorantka raz stosuje pierwszą osobę, by później przejść do formy bezosobowej, co wyraźnie przeszkadza w lekturze i burzy jednolitą narrację całego tekstu. Warto dodać, że Pani mgr Karina Błażejczak charakteryzując literaturę winna śmiało dokonać jej egzegezy (przewodząc krytyczną analizę istniejącego dorobku). Ponadto w obszarze wykorzystywanej literatury brak jest znaczącej pozycji dotyczącej Straży Granicznej Pana prof. Andrzeja Wawrzusiszyna pt. *Bezpieczeństwo transgraniczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Olsztyn 2020.

Poczynione w recenzji uwagi krytyczne, nie wpływają w jakikolwiek sposób, na jednoznacznie pozytywną końcową ocenę pracy, jak i wysokie kompetencje merytoryczne i metodyczne Autorki.

Konkludując, nie ulega dla mnie, że mamy do czynienia z pracą dojrzałą, cenną poznawczo, wnoszącą nowe treści i posiadającą liczne walory zarówno w warstwie teoretycznej, jak i empirycznej.

5. Wnioski końcowe

Podsumowując treść rozprawy doktorskiej Pani mgr Kariny Błażejczak stwierdzam, że jest ona opracowaniem naukowym o znacznych walorach zarówno poznawczych, jak i użytkowych. Praca i przeprowadzone w jej ramach badania wskazują, w stopniu znaczącym, na:

- oryginalność rozwiązania problemu naukowego, opartego na zaprojektowanych samodzielnie badaniach;
- umiejętność prowadzenia pracy naukowej,

- posiadanie przez Autorkę znaczącej wiedzy teoretycznej w zakresie badanych problemów.

Doktorantka przygotowała rozprawę doktorską poprawną pod względem formalnym i merytorycznym. Posiada kompetencje poznawcze i analityczne dotyczące badania i interpretacji tekstów naukowych oraz publicystycznych. Zgromadziła bogaty i interesujący materiał z obszaru kulturowych determinantów awansu służbowego funkcjonariuszy w Straży Granicznej.

Reasumując uważam, że dysertacja doktorska obejmuje właściwie udokumentowane i przedstawione ustalenia w zakresie przyjętych celów badawczych oraz weryfikacji hipotez. W rezultacie przedstawionych ocen stwierdzam, że rozprawa spełnia warunki przewidziane przez Ustawę z dnia 20 lipca 2018r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, wobec tego całość rozprawy **oceniam pozytywnie** i wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Kariny Błażejczak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

W związku z przedstawionymi dotychczas argumentami proszę o przygotowanie podczas publicznej obrony odpowiedzi na następujące pytania:

1. W celu podsumowania oczekiwanego wzoru organizacji Straży Granicznej posłużyła się Pani koncepcją kultury organizacyjnej według Edgara Scheina. *Proszę uzasadnić wybór tej koncepcji w kontekście prowadzonych badań.*
2. Jak Pani ocenia, *które i dlaczego elementy wzoru kulturowego determinujące awans służbowy funkcjonariuszy Straży Granicznej mogą w podobny sposób oddziaływać na inną grupę dyspozycyjną?*
3. Każdy proces badawczy ma swoje ograniczenia badawcze (mogą one być różnej natury, np. dobór próby badawczej, źle postawione pytania, brak obiektywizmu, niereprezentatywność, brak zaufania i nie udzielanie właściwych odpowiedzi). *Bardzo proszę o wskazanie jakie ograniczenia badawcze wystąpiły w zakresie prowadzenia badań, ale także ich modelowania oraz wnioskowania w własnym procesie badawczym?*

